द्वौ वरौ

Kaikeyi requests her two boons from King Dasharatha: to appoint her son Bharata as crown prince and to exile Rama to the forest.

सुखितो राजा

1 अयोध्याराजो दशरथः सुखितो ऽभवत्।

2 सुखितो राजैतद् अचिन्तयत्:

3 रामो मम प्रियतमः पुत्रः।

4 रामः श्वो भविष्यति युवराजः।

5 अहं रामं श्वो ऽभिषेक्ष्यामि यौवराज्ये।

6

7 मया सर्वं कारितम् अभिषेचनाय रामस्य।

8 सर्वं कारितम् अभिषेचनाय मम प्रियतमस्य पुत्रस्य।

9 रामो गुणवान्।

10 रामो मत्तो गुणवत्तरः।

11 रामो गुणवान् युवराजो भविष्यति।

12 अहं सुखितः।

13

14 अयोध्याराजस्य बहवो गुणवन्तः पुत्रा आसन्।

15 रामो लक्ष्मणो भरतः शत्रुघ्नश् चासन् पुत्रा दशरथस्य।

16 रामस् तु गुणवत्तमो बलवत्तमो राजपुत्र आसन्।

17 एतस्माद् राजा रामम् अभिषेक्तुम् ऐच्छत्।

18 किं भरतः शत्रुघ्नश् चायोध्यायाम् आस्ताम्?

19 एतौ राजपुत्रौ नास्ताम् अयोध्यायाम्।

20 एतौ राजपुत्रौ केकयेषु आस्ताम्।

21 कस्मात्?

22 भरत आसीत् पौत्रः केकयराजस्य।

23 केकयराजः प्रियं पौत्रं भरतं द्रष्टुम् ऐच्छत्।

24 एतस्माद् भरतः केकयान् द्रष्टुम् अगच्छत्।

25 भरतश् च प्रिय आसीच् छत्रुघ्नस्य।

26 शत्रुघ्नस्य बहवः प्रिया भ्रातर आसन्।

27 भरतस् तु आसीच् छत्रुघ्नस्य प्रियतमो भ्राता।

28 एतस्माच् छत्रुघ्नो भरतेन सह केकयान् अगच्छद् द्रष्टुम्।

29 सुखितो राजाचिन्तयद् एतत्:

30 रामो भरतस्य प्रियो भ्राता।

31 भरतो गुणवान् प्रियदर्शी राजपुत्रः।

32 भरतस् तु, श्रुत्वाभिषेचनं रामस्य, किं कुर्यात्?

33 अहं न जानामि।

34 भरतो दुःखितो भवेत्।

35 भरतो रामेण सह योद्धुम् इच्छेत्।

36 भरतस् तु न नगर्याम्।

37 एतस्माद् अहं सुखी।

38 अभिषेकः श्वो भविष्यति।

39

,
रामायणम्

प्रियतमा पत्नी

1 राजा, श्वोभाविने ऽभिषेचनाय सर्वं कारयित्वा, प्रियां पत्नीं द्रष्टुम् ऐच्छत्।

2 राज्ञस् तु बह्व्यः प्रियाः पत्न्य आसन्।

3 राजा कां पत्नीं द्रष्टुम् ऐच्छत्?

4 राजा कैकेयीम् ऐच्छद् द्रष्टुम्।

5 कौसल्या सुमित्रा कैकेयी च सर्वा आसन् प्रिया राजपत्न्यः।

6 रामः पुत्रः कौसल्याया आसीत्।

7 राम आसीद् राज्ञः प्रियतमः पुत्रः।

8 कौसल्या तु न प्रियतमा राजपत्न्य् आसीत्।

9 कैकेय्य् आसीत् प्रियतमा पत्नी।

10 रामस् तु प्रियतर आसीद् दशरथस्य।

11 दशरथस्य, न कश्चित् प्रियतरो रामाद् आसीत्।

12 दशरथस्य, न कश्चिद् आसीत् प्रियतरः प्रियपुत्रात्।

13 सुखिता राजा दशरथो जगाम द्रष्टुं प्रियतमां पत्नीं कैकेयीम्।

14 रामाभिषेचनं ज्ञापयितुम् ऐच्छत् कैकेय्यै।

15 राजा दशरथः, गच्छन् द्रष्टुं कैकेयीम्, एतद् अचिन्तयत्:

16 भरतः पुत्रः कैकेय्याः।

17 रामो न कैकेय्याः पुत्रः।

18 रामस् तु प्रियः कैकेय्याः।

19 रामः सर्वप्रियः।

20 एतस्मान् मम प्रिया पत्नी श्रुत्वा रामाभिषेचनं भविष्यति प्रीता।

21 अहं कैकेय्यै सर्वं ज्ञापयितुम् इच्छामि।

22 श्वो रामाभिषेको भविष्यति!

23 रामः श्वो भविष्यति युवराजः!

24 राजा तु कैकेयीं दृष्ट्वा महद् दुःखम् अगच्छत्।

25 कस्मात्?

26 कैकेयी, सुभरतमा प्रियतमा पत्नी राज्ञो दशरथस्य, भूमौ पतिता।

,
रामायणम्

मन्थरा

1 कैकेयी देवी भूमौ पतिता।

2 कस्मात् कैकेयी पतिता भूमौ?

3 किं कैकेयी मृता?

4 कैकेयी न मृता।

5 कैकेयी, बहु चिन्तयित्वा, पतिता भूमौ।

6 पूर्वं मन्थरा, प्रिया दासी कैकेय्याः, देवीम् अमन्त्रयत्।

7 पापदर्शिनी मन्थरा पूर्वम् एतत् कैकेयीम् अभाषत:

8 शृणु, कैकेयि।

9 रामो गुणवान् राजपुत्रः।

10 रामस् तु राजा भूत्वा पापकारी भविष्यति।

11 रामो भूत्वा राजा मारयेद् भरतम्।

12 एतस्मात् त्वया भरतो रक्षितव्यः।

13 भरतो रामाद् रक्षितव्यः।

14 पूर्वं राजा दशरथस् तुभ्यं द्वौ वरावृ अददात्।

15 त्वम् एताभ्यां द्वाभ्यां वराभ्यां रक्षितुं शक्ष्यसि भरतम्।

16 कैकेयी किं किं कर्तुम् ऐच्छत्?

17 पापदर्शिनी मन्थरा पूर्वम् एतद् अभाषत देवीम्:

18 शृणु मम भाषितम्, कैकेयि।

19 त्वं राज्ञः प्रियतमा पत्नी।

20 एतस्माद् राजा त्वां द्रष्टुम् आगमिष्यति।

21 भूमौ पत, कैकेयि।

22 राजा त्वां भूमौ पतितां द्रक्ष्यति।

23 राजा त्वां भूमौ पतितां दृष्ट्वा महद् दुःखं गमिष्यति।

24 तव महद् बलम्, कैकेयि।

25 राजा त्वां क्रोधयितुं न शक्तः।

26 राजा च त्वां क्रुद्धां द्रष्टुं न शक्तः।

27 एतस्मात् त्वं राज्ञो बलवत्तरा।

28

29 शृणु, कैकेयि।

30 त्वं दुःखितं राजानं द्रष्टुम् इच्छेः।

31 किंचिद् इच्छेर् भाषितुं दुःखितं राजानम्।

32 त्वया तु न किंचिद् भाषितव्यम्!

33 त्वया राजा न द्रष्टव्यः!

34 एतेन दुःखितो राजा दुःखिततरो भविष्यति।

35 राजा तुभ्यं किं न करिष्यति?

36 राजा तुभ्यं किंचित् प्रियं कर्तुम् एषिष्यति।

37 एतस्माद् दुःखितो राजा त्वां भाषिष्यते।

38 त्वं राज्ञो भाषितं श्रुत्वा, वृणु तव द्वौ वरौ।

39 राज्ञा रामो वनं गमयितव्यः।

40 राज्ञा च भरतो ऽभिषेक्तव्यो यौवराज्ये।

41 एतौ द्वौ वरौ वृणु, कैकेयि।

42 त्वं भरतं रक्षितुं शक्ष्यसि।

43

44 एतस्मात् कैकेयी, मन्थराभाषितं चिन्तयन्ती, भूमौ पतित्वा, न राजानम् अपश्यत्।

45 न च किंचिद् अभाषत दुःखितं महाराजम्।

46 एतस्माच् च दुःखितो राजा दशरथः, भूमौ पतितां प्रियां पत्नीं पश्यन्, दुःखिततरो बभूव।

,
रामायणम्

प्रतिज्ञा

1 दुःखितो राजा दशरथः कैकेयीम् एतद् अभाषत।

2 कैकेयि, मम प्रिये, कस्मात् त्वं भूमौ पतिता?

3 त्वं कस्माद् दुःखाद् भूमौ पतिता?

4 किं त्वं मह्यं क्रुद्धा, देवि?

5 केन त्वं दुःखं गता?

6 मां ज्ञापय, कैकेयि।

7 तवेच्छां करिष्यामि, मम प्रिये।

8 अहं कस्मै प्रीतिं दद्याम्?

9 अहम् अप्रीतिं कस्मै दद्याम्?

10 अहं तुभ्यं किं प्रियं करवाणि?

11 तुभ्यं कं मारयेयम्?

12 अहं सर्वं कर्तुम् इच्छामि तुभ्यम्, देवि।

13 मां ज्ञापय, देवि।

14 त्वं किम् इच्छसि?

15 कैकेयी श्रुत्वा राज्ञो भाषितं सुखिता बभूव।

16 सुखिता देव्यू एतद् अभाषत राजानं दशरथम्:

17 अहं न तुभ्यं क्रुद्धा, राजन्।

18 न चाहं कस्मैचित् क्रुद्धा।

19 अहं न केनचिद् दुःखं गता।

20 अहं तु किंचिद् इच्छामि।

21 त्वयैतत् कर्तव्यम्।

22 अहम् एतद् इच्छामि कृतं त्वया।

23 राजन्, प्रतिज्ञां प्रतिजानीष्व।

24 किं त्वं मह्यं प्रतिज्ञां करिष्यसि?

25 कैकेय्या भाषितं श्रुत्वा, सुखितो राजा देवीम् एतद् अभाषत।

26 रामो मम प्रियतमः।

27 न तु काचिन् नारी त्वत्तः प्रियतरा मम।

28 त्वं मम प्रियतमा पत्नी।

29 अहं करिष्यामि तव प्रीतिम्।

30 अहं तुभ्यं प्रतिज्ञां प्रतिजानामि।

31

32

,

रामायणम्

द्वौ वरौ

1 कैकेयी श्रुत्वा राज्ञः प्रतिज्ञां महत् सुखं जगाम।

2 सुखिता पापकारिणी कैकेय्यू एतद् दुःखकरं भाषितम् अभाषत प्रियं राजानं दशरथम्।

3 सर्वे देवाः शृण्वन्तु तव भाषितम्।

4 सर्वे देवाः, सर्वे च राक्षसाः, भूमिश् च, शृण्वन्तु तव प्रतिज्ञाम्।

5 सर्वाणि च भूतानि शृण्वन्त्व् एतां प्रतिज्ञां तव।

6 राजन्, पूर्वं त्वया द्वौ वरौ मह्यं दत्तौ।

7 अहं तु न किंचिद् ऐच्छम्।

8 एतस्मान् मया न किंचिद् वृतम्।

9 अद्याहम् एतौ द्वौ वरौ वृणे।

10

11 राजन्, त्वं रामाभिषेकं कर्तुम् इच्छसि।

12 एतेनाभिषेकेन, भरतो ऽभिषिच्यताम्।

13 रामश् च वसतु दण्डकावने।

14 रामो महावने वत्स्यति।

15 रामो न वत्स्यत्य् अयोध्यायाम्।

16 रामश् च न भविष्यति युवराजः।

17 भरतो भविष्यति युवराजः।

18 अहम् एतौ द्वौ वरौ वृणे, राजन्।

19 रामं वनं गमय।

20 भरतम् अभिषिञ्चस्व।

21 प्रतिज्ञां रक्ष, राजन्।

22 एतद् अद्य कुरु।

23 राजा तु श्रुत्वा कैकेय्या दुःखकरं भाषितं न किंचिद् अशक्नोद् भाषितुम्।

24 महादुःखाच् चिन्तयितुं नाशक्नोत्।

,
रामायणम्

दुःखितो राजा

1 राजा दशरथः, महता दुःखेन, महता च क्रोधेन, एतत् कैकेयीं भाषितुम् अशक्नोत्:

2 ...

3 कस्मात्, कैकेयि?!

4 कस्मात् त्वम् एतत् कर्तुम् इच्छसि?

5 किं मया किंचित् पापं कृतं तव?

6 रामेण तु न किंचित् पापं कृतं तव।

7 त्वं रामस्य प्रिया, कैकेयि!

8 रामस् तुभ्यं किं न कुर्यात्?

9 कस्माद् इच्छसि कर्तुम् एतत्?

10 सर्वे नरा नार्यश् च जानन्ति गुणान् रामस्य।

11 रामे वनं गते, सर्वे किं चिन्तयिष्यन्ति?

12

13 अहं कौसल्यां गमयितुं शक्नुयाम्।

14 सुमित्रां च शक्नुयां गमयितुं तुभ्यम्।

15 अहं च तुभ्यं मरणं गच्छेयम्।

16 रामं तु गमयितुं न शक्नोमि।

17 अहं मरिष्ये, कैकेयि!

18 गमयित्वा मम प्रियतमं पुत्रं वनं मरिष्ये।

19 शृणु, कैकेयि, अहं रामं गमयितुं न शक्नोमि।

20 महत्तमं दुःखं गमिष्यामि ...

21 राजा तु सर्वम् एतद् भाषित्वा न शशाक भाषितुम्।

22 दुःखितो राजा भूमौ पपात।

,

अभीता कैकेयी

1 अभीता कैकेयी राजानम् एतद् दुःखकरं भाषितम् अभाषत:

2 राजन्, कस्मात् त्वं भूमौ पतितः?

3 मया किं पापं कृतम्?

4 त्वं महान् राजा।

5 त्वया च प्रतिज्ञा प्रतिज्ञाता।

6 कस्मात् त्वं न मह्यम् एतौ वरौ दातुम् इच्छसि?

7 पूर्वम्, बहवो महाराजा बह्वीः प्रतिज्ञा अकुर्वन्।

8 एतैस् तु महाराजैः प्रतिज्ञा न भग्नाः।

9 एते महाराजाः प्रतिज्ञां भङ्क्तुं नाशक्नुवन्।

10 एतस्मात् सर्व एते राजानो महत्त्वम् अगच्छन्।

11 त्वं तु प्रतिज्ञां भङ्क्तुम् इच्छसि।

12 त्वं भग्नप्रतिज्ञो राजा भविष्यसि।

13 सर्वे त्वां भग्नप्रतिज्ञं ज्ञास्यन्ति।

14 गुणवान् राजा प्रतिज्ञां न भनक्ति।

15 एतस्मात् त्वया प्रतिज्ञा न भङ्क्तव्या।

16 क्रुद्धो दुःखितो भूमिपतिर् दशरथ एतद् अभाषत कैकेयीम्:

17 पापकारिणि, अहं त्वां न द्रष्टुम् इच्छामि।

18 गच्छ!

19 त्वं न मम पत्नी।

20 भरतश् च न मम पुत्रः।

21 न त्वां भरतं च द्रष्टुम् इच्छामि।

22 पुत्रं प्रियं रामं द्रष्टुम् इच्छामि।

23 कैकेयी, राज्ञो भाषितं श्रुत्वा, सर्वं ज्ञापयितुम् ऐच्छद् रामाय।

24 राज्ञो बहवो मन्त्रिण आसन्।

25 सुमन्त्रस् तु प्रियतम एतेषु मन्त्रिषु।

26 कैकेयी सुमन्त्रं दृष्ट्वैतद् अभाषत प्रियं मन्त्रिणम्:

27 गच्छ त्वम्। रामम् आनय।

28 दशरथस् तु महाभूमिपतिर् न किंचिद् भाषितुम् अशक्नोत्।

29 एतस्मात् कैकेय्य् एतद् अभाषत सुमन्त्रम्:

30 राजा, रामाभिषेचनं द्रष्टुम् इच्छन्, महत् सुखं गतः।

31 एतस्मान् महासुखात्, राजा न किंचिद् भाषितुं शक्नोति।

32 सुमन्त्रः श्रुत्वा कैकेयीभाषितं सुखितो ऽभवत्।

33 सुखितो मन्त्री रामम् आनेतुं जगाम।

34 प्रीतः सुमन्त्रः, प्रियं रामं द्रष्टुम् इच्छन्, रामं द्रष्टुं जगाम।

,

रामः

1 राजमन्त्री सुमन्त्रो रामम् आनेतुं जगाम।

2 सुमन्त्रः, गच्छन् आनेतुं रामम्, बहून् ब्राह्मणान् राज्ञश् च ददर्श।

3 एते ब्राह्मणा अयोध्यायाम् अवसन्।

4 सर्व एते ब्राह्मणाः, कुर्वन्तः सर्वम् अभिषेचनाय रामस्य, प्रीता आसन्।

5 सर्व एतद् अचिन्तयन्:

6 अद्य!

7 अभिषेचनम् अद्य भविष्यति!

8 सर्वे तु राजानो नावसन्न् अयोध्याम्।

9 एते राजानो ऽयोध्याम् आगम्याभिषेचनं रामस्य द्रष्टुम् ऐच्छन्।

10 बहवश् च प्रीता नागरा ऐच्छन् द्रष्टुम् अभिषेकं प्रियस्य रामस्य।

11 सुमन्त्रः, रामं द्रष्टुं गच्छन्, सर्वान् एतान् प्रीतान् नरान् नारीश् च ददर्श।

12 प्रीतः सुमन्त्रः प्रीततरो ऽभवत्।

13 सुमन्त्रो रामं गत्वैतद् अभाषत राजपुत्रम्:

14 राजपुत्र, श्रूयताम्।

15 राजा दशरथो देवी च कैकेयी त्वां द्रष्टुम् इच्छतः।

16 एतस्माद् अहं त्वाम् आनेतुम् आगतः।

17 आगच्छ मया सह, राजपुत्र।

18 त्वं राजानं देवीं च द्रक्ष्यसि।

19 सीता रामस्य प्रिया पत्न्य् आसीत्।

20 सीता रामेण सहासीत्।

21 रामः सुमन्त्रस्य भाषितं श्रुत्वैतद् अभाषत सीताम्:

22 अहं गच्छामि, सीते।

23 राजा देवी च मां द्रष्टुम् इच्छतः।

24 एतस्मान् मया गन्तव्यम्।

25 लक्ष्मणश् च, रामं रक्षितुम् इच्छन्, अगच्छद् रामेण सुमन्त्रेण च सह।

26 लक्ष्मण आसीद् रामस्य प्रियतमो भ्राता।

27 रामश् च प्रियतम आसील् लक्ष्मणस्य।

28 सर्वे, गच्छन्तो द्रष्टुं राजानम्, एतद् अशृण्वन्:

29 अद्य रामो महत्त्वं गमिष्यति!

30 अद्य रामो युवराजो भविष्यति!

31 रामो युवराजो भूत्वा सर्वान् अस्मान् रक्षिष्यति।

32 एतस्माद् वयं गताः प्रीतिं महतमाम्।

,
रामायणम्

राम आगतः

1 रामः, राजानं द्रष्टुम् आगम्य, अपश्यत् कैकेयीं राजानं च।

2 राजा तु महद् दुःखं गत्वा न किंचिद् भाषितुं शशाक।

3 न च राजा शशाक रामं द्रष्टुम्।

4 रामो दुःखितं राजानं दृष्ट्वा भयं जगाम।

5 भीतो राम एतद् अचिन्तयत्:

6 कस्माद् राजा दुःखितः?

7 कस्माच् च राजा न मां द्रष्टुम् इच्छति?

8 मया ज्ञातव्यम्।

9 एतस्माद् राम एतद् अभाषत कैकेयीम्:

10 देवि, राजा कस्मान् न मां द्रष्टुम् इच्छति?

11 किं राजा मह्यं क्रुद्धः?

12 किं मया किंचित् पापं कृतम्?

13 न च राजा मां किंचिद् भाषते।

14 किं राज्ञः किंचिद् दुःखम्?

15 मां ज्ञापय, देवि।

16 राजा किम् इच्छति?

17 अहम् एतत् करिष्यामि।

18 अहं प्रतिजानामि।

19 राजा दशरथो भाषितुं न शशाक।

20 एतस्मात् कैकेय्यू एतद् भाषितम् अभाषत रामम्:

21 राम, पूर्वं महायुद्धम् आसीत्।

22 सर्वे देवा योद्धुम् अगच्छन्।

23 राजा च योद्धुं जगाम।

24 अहं राज्ञा सह गन्तुम् ऐच्छम्।

25 एतस्माद् अहं राज्ञा सहागच्छम्।

26 अहं च राजानम् अरक्षम्।

27 राजा, मया रक्षितः, प्रीतो ऽभवत्।

28 एतस्मात्, प्रीतेण राज्ञा द्वौ वरौ मह्यं दत्तौ।

29 पूर्वम् अहं न किंचिद् ऐच्छम्।

30 अद्य तु मयैतौ द्वौ वरौ वृतौ, राम।

31 मया वृतौ भरतस्याभिषेचनम्, तव च गमनं दण्डकावने।

32

33 राज्ञा मह्यं प्रतिज्ञा कृता, राम।

34 राम, किं त्वं राजप्रतिज्ञां रक्षितुम् इच्छसि?

35 गच्छ दण्डकावनम्।

36 त्वया वने वसितव्यम्।

37 भरतो युवराजो भविष्यति।

38 त्वं तु न भविष्यसि युवराजः।

39 अद्य गच्छ।

40

,

रामः किम् अकरोत्?

1 रामः कैकेय्या अप्रियं भाषितं श्रुत्वा न क्रोधं जगाम।

2 न च जगाम दुःखम्।

3 राम एतद् अभाषत कैकेयीम्:

4 भवतु, देवि।

5 अहं राज्ञः प्रतिज्ञां रक्षामि।

6 गमिष्यामि वनं वस्तुम्।

7 अद्य गमिष्यामि।

8 त्वं प्रीता भव, देवि।

9 भरतः प्रियो मम।

10 अहं सर्वं दद्यां भरताय।

11 सर्वं दद्यां मम प्रियाय भ्रात्रे।

12 एतस्माद् अहं किं न दद्यां प्रियाय राज्ञे?

13 किं न दद्यां तुभ्यम्, देवि?

14 भरतो ऽभिषिच्यताम्।

15 भरतस् तु केकयराजं द्रष्टुं गतः।

16 एतस्माद् भरतो नायोध्यायाम्।

17 केनचिद् भरत आनेतव्यो ऽयोध्याम्, देवि।

18 नरा गच्छन्तु भरतम् अयोध्याम् आनेतुम्।

19

20 अहं चाद्य गच्छामि वस्तुं महति दण्डकावने।

21 एतत् तु ज्ञातुम् इच्छामि।

22 कस्माद् भूमिपतिर् न मां पश्यति?

23 कैकेयी, श्रुत्वा रामस्य भाषितम्, महत्तमां प्रीतिं जगाम।

24 प्रीता कैकेयी रामं वनं गमयितुम् ऐच्छत्।

25 एतस्मात् कैकेय्य् एतद् अभाषत।

26 भवतु।

27 अहं नरान् भरतम् आनेतुं गमयिष्यामि।

28 राजा श्रुत्वा मम भाषितं गतो महद् दुःखम्।

29 राजा महद् दुःखं गत्वा न किंचित् कर्तुं शक्नोति।

30 त्वयि महावनं गते, राजा सुखी भविष्यति।

31 एतस्माद् अद्य गच्छ, राम।

32